

OSALLISUUDEN TUKIPAKETTI

Pohjois-Pohjanmaan kuntien osallisuustyön tukemiseen

**KUNTALAISTEN HYVINVOINTI
JA OSALLISUUS
ON INVESTOINTIA ELINVOIMAAN**

Osallisuuden tukipaketin käyttäjälle

Tämä osallisuuden tukipaketti on tarkoitettu kuntien hyvinvointi- ja osallisuustyön tueksi. Hyvinvointikertomus on kunnan / alueen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työväline. Tukipaketti on kehitetty Pohjois-Pohjanmaan osallisuusverkoston, muiden paikallisten toimijoiden, järjestöjen, kokemustoimijoiden ja Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke –Sokran Diakonia-ammattikorkeakoulun osahankkeen (Diak-osahanke) yhteistyönä. Tukipaketin sisältöä voidaan kunnissa soveltaa tarpeenmukaisesti, tietoa ja indikaattoreita voi täydentää paikallisilla ja ajankohtaisilla asioilla, kuntalaisia osallistaen. Paketin sisältö vastaa sekä strategisen että operatiivisen tason suunnitteluun ja toimintaan. Päämääränä on pohjoispohjanmaalainen kuntalainen, joka kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta ja tulee kuulluksi itsenään ja vaikuttaa elämänsä kulkuun ja yhteisiin asioihin.

Tämä osallisuusteemaa koskeva tukipaketti on osa Pohjois-Pohjanmaan ihmislähtöistä hyvinvointiyhteistyötä (POPhyte), jossa eri teemaverkostot ovat laatineet vastaavat tukipaketit kunnille. Tukipaketit ovat luettavissa [POPhyte -sivustolta](#). Pakettien tavoitteena on tukea kuntien hyvinvointijohtamista, hyvinvointityötä ja toimijoiden välistä yhteistyötä. Tukipaketit ovat eräänlainen ”buffet”, josta kunnat voivat poimia omiin tarpeisiinsa sopivat asiat. Paketit tehtiin nyt ensimmäistä kertaa, joten ne ovat opettavainen kokeilu. Vastaavat paketit tehtäneen jatkossa neljän vuoden välein valtuustokauden vaihtumisen tienoilla. Jokainen paketti sisältää linkin, jonka kautta tukipaketista voi antaa palautetta tukipakettien kehittämiseksi.

Pohjois-Pohjanmaa on pinta-alaltaan Suomen toiseksi suurin maakunta kattaen 12 % koko Suomen pinta-alasta. Sen maisemat vaihtelevat Nivalan lakeuksista Kuusamon vaaramaisemiin, ja Kalajoen hiekkarannoista Oulun kaupunkiympäristöön. Maakunnan elinkeinotkin vaihtelevat Kuusamon ja Kalajoen matkailusta maakunnan eteläosien maitotalouteen ja Oulun seudun teknologiayrityksiin. Asukkaita on hieman yli 410 000, ja maakunnan väkiluku on ollut pitkään kasvussa. Pohjois-Pohjanmaalla on seitsemän seutukuntaa, ja 30 kuntaa sekä kaupunkia, joiden väkiluku vaihtelee Oulun 205 000 asukkaasta Merijärven hieman yli tuhanteen asukkaaseen. Pohjois-Pohjanmaan asukkaiden keski-ikä on 40,2 vuotta, joten sitä voi kutsua nuorten maakunnaksi: joka viides pohjoispohjanmaalainen on alle 15-vuotias.

Osallisuuden tukipaketin valmisteluun ovat osallistuneet Sokran Diak-osahankkeen työntekijät, Pohjois-Pohjanmaan kuntien hyvinvointikoordinaattorit, Pohjois-Pohjanmaan maakunnalliset hyvinvointiyhdyskunnat, lukuisat eri Pohjois-Pohjanmaan verkostot, kokemustoimijat ja järjestöjen edustajat sekä eri teemaverkoston edustajat.

Paketin valmistelussa on hyödynnetty myös Pohjois-Pohjanmaan kunnille tehtyjä kyselyitä. Lisäksi valmistelun yhteydessä on järjestetty kuulemistilaisuuksia, joissa on ollut kuntien edustajia mukana.

Sokran Diak-osahankkeen valmistelutiimin ovat kuuluneet aluekoordinaattori Ritva Sauvola ja asiantuntija Varpu Wiens sekä opiskelija Leija Veijola. Pakettia ovat kirjoittaneet tutkijat Joakim Zitting ja Liisa Kytölä sekä Pohjois-Pohjanmaan osallisuusverkoston jäsenet ja muiden teemaverkostojen vetäjät. Paketin ulkoasua on rakentanut aluekoordinaattori Elina Pekonen.

Yhteyshenkilöt: Sokran Diak-osahankkeen asiantuntija Varpu Wiens, Diakonia-ammattikorkeakoulu: varpu.wiens(a)diak.fi, 050 5053 622. Pohjois-Pohjanmaan maakunnallinen hyvinvointiyhdyskunta ja erikoissuunnittelija Sanna Salmela, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, perusterveydenhuollon yksikkö: sanna.salmela(a)ppshp.fi, 040 5890 132.

Otamme mielellämme palautetta tukipaketin sisällöstä ja käytettävyydestä. Hyödynnäme saamaamme palautetta tukipaketin kehittämisessä. Palautetta pääset antamaan [palautekyselyn](#) kautta.

Sisällys

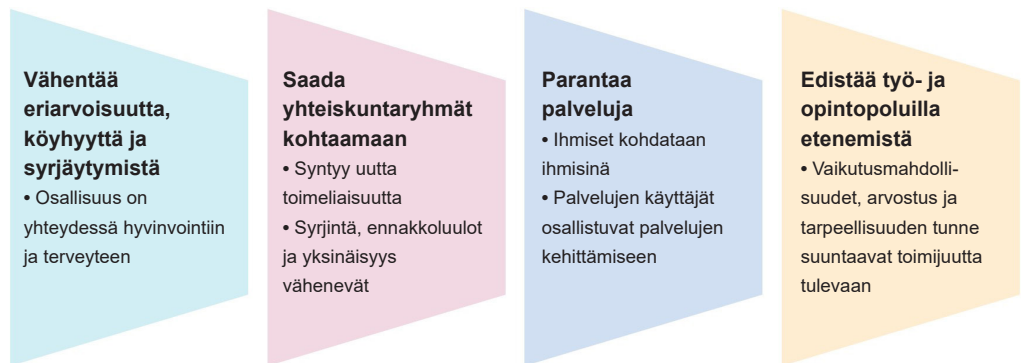
Osallisuuden edellytykset ja mahdollisuudet.....	5
Mitä osallisuus on.....	7
Tunnista osallisuus.....	7
Toimi osallisuutta edistäen.....	10
Tarkista, onko toiminta osallistavaa.....	11
Heikoimmassa asemassa olevien osallisuuden edistäminen....	12
Loppusanat.....	16

Osallisuuden edellytykset ja mahdollisuudet

Kunnissa voidaan itse päättää, onko osallisuus osa hyvinvointikertomusta tai kuntastrategiaa vai tehdäänkö erillinen osallisuusohjelma. On kuitenkin huomioitava, että osallisuuden edistäminen on kirjattu lainsäädäntöön. Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon (Perustuslaki 14§). Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen (Perustuslaki 2 § mom. 2)

Kuntalain 22 § todetaan, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti: 1) järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä kuntalaisraateja; 2) selvittämällä asukkaiden ja kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiä aikaisia asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa; 3) valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin; 4) järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun; 5) suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa ja 6) tukemalla asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua. (Kuntalaki 8.2.2019/175, 22.2 §)

Kunnat linjaavat osallisuutta edistävästä toimista erillisessä osallisuusohjelmassa tai osana kuntastrategiaa ja/tai hyvinvointikertomusta. Kirjaustavasta riippumatta on tärkeää ymmärtää, että osallisuutta edistetään monialaisesti julkisissa palveluissa. Esimerkiksi heikoimmassa asemassa olevien osallisuutta tukeissa TE-palvelut ja mielenterveys- ja päihdepalvelut ovat oleellisia. Myös kolmannen sektorin toimijoiden rooli on tärkeä.

Osallisuutta edistämällä voidaan vaikuttaa eriarvoisuuteen, saada eri yhteiskuntaryhmät kohtaamaan, parantaa palveluja ja edistää ihmisten työ- ja opintopoluilla etenemistä.

Kenelle

- Kuntalaisille
- Yhteisöille
- Kuntien hyte-työn tueksi

Miksi

Osallisuuden kokemus

- Lisää hyvinvointia
- Edesauttaa hyviä väestösuhteita
- Luo turvallista arkea
- Parantaa paikallista elinvoimaa ja ilmapiiriä
- Vahvistaa luottamusta hallintoon
- On tärkeä osa demokratiaa

Tavoite

- Siirtää painopistettä ennaltaehkäisyyn
- Kasvattaa osallisuustietoisuutta ja avoimuutta
- Saada heikoimmassa asemassa olevat mukaan
- Vahvistaa yhteistä keskustelua

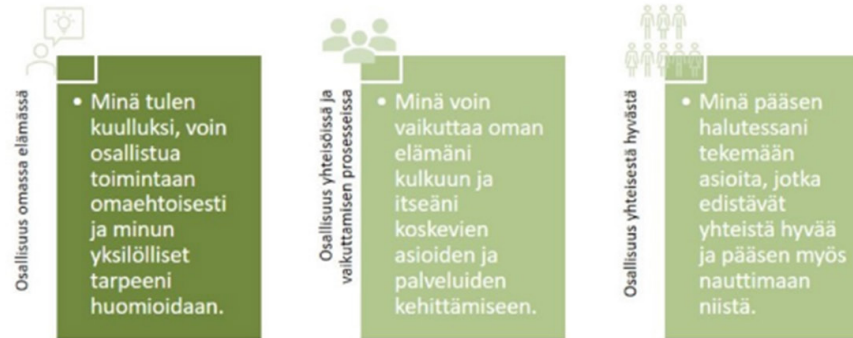
Tarkoitus

- Antaa mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa
- Vahvistaa kuntalaisten osallisuutta
- Tukee strategisissa linjauksissa ja painopisteiden valinnassa
- Tukee osallisuustilanteen arvioimisessa

Jos kunta tai alue tekee erillisen osallisuusohjelman, on tärkeää, että ohjelmalle määritetään selkeä asema suhteessa muihin kunnan ohjelmiin ja varsinkin niihin, joissa osallisuus on myös mukana. Lisäksi ohjelman tavoitteiden seurannan pitäisi olla selvää – millä mittareilla onnistumista seurataan, kuka seurantaa tekee ja missä tavoitteiden onnistumisesta kerrotaan. Jotta kunnan osallisuutta edistävästä toimista saisi kattavan kuvan, pitäisi tarkastella rinnakkain muita keskeisiä dokumentteja, kuten kunnan strategiaa ja hyvinvointikerhomuksia. (THL:n kartoitus: [Osallisuuden edistäminen kuntien osallisuusohjelmissa](#))

Mitä osallisuus on?

Osallisuus Pohjois-Pohjanmaalla

Pohjois-Pohjanmaalle on sanoitettu oma osallisuuden viitekehys, jossa on hyödynnetty Pohjois-Pohjanmaan ihmislähtöistä hyvinvointikäsitettä, sekä Sokra-koordinaation päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa (THL) laadittua osallisuuden edistämisen viitekehystä (Isola ym. 2017).

Tunnista osallisuus

Tietoa osallisuuden tilasta kunnassa voi koota eri lähteistä. Tilastoista saa yleiskuvaa etenkin osattomuudesta ja huono-osaisuudesta. Erilaisia tilastotietoja kannattaa täydentää eri lähteistä saatavalla kokemustiedolla. Lisäksi osallisuuden edistämisen osalta on kannattavaa huomioida, miten kalliiksi huono-osaisuus ja osattomuus tulee sekä inhimillisesti että taloudellisesti.

1. Tilastoista saadaan monenlaista tietoa

Koska osallisuus on moniulotteinen käsite, sitä on ollut hyvin vaikea mitata määrällisesti. Indikaattoritietoa osallisuudesta on kuitenkin jonkin verran saatavilla. Esimerkiksi [TEA-viisarin](#) eri teemoista löytyy aluekohtaista tietoa osallisuudesta, kuten siitä miten kuntalaisia on osallistettu päätöksentekoon. [Sotkanetistä](#) taas löytyy tietoa muun muassa järjestötoimintaan osallistumisesta, sekä koululaisten osallisuuden kokemuksista.

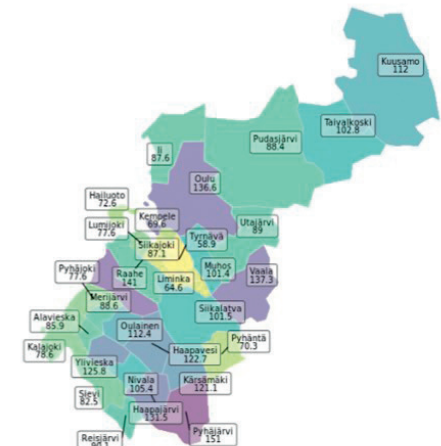
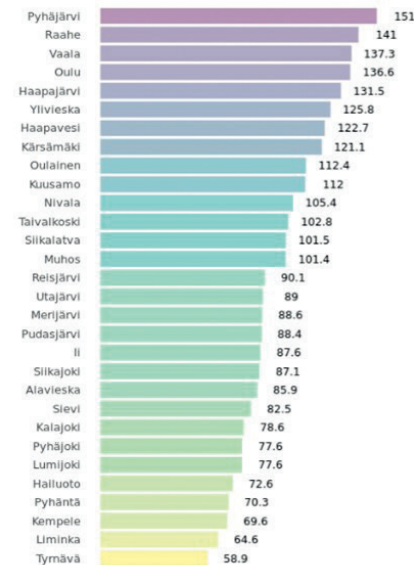
Lisäksi osallisuutta voi tilastoissa lähestyä osattomuuden kautta: huono-osaisimpien kansalaisten osallisuus on pääsääntöisesti heikkoa. [Huono-osaisuus Suomessa -karttasivusto](#) kannattaakin huomioida paikallisessa osallisuuden edistämistyössä:

- Sivusto esittelee maakuntien, seutukuntien ja kuntien huono-osaisuutta 2010-luvun lopulla
- Sotkanetin tiedoista laaditut huono-osaisuusindikaattorit ja niiden osamittarit mahdollistavat oman alueen vertailun muihin
- Vertailu helpottaa oman alueen huono-osaisuustilanteen hahmottamista, toimenpiteiden kohdentamista ja hyvien käytäntöjen levittämistä

Sovelluksen avulla saa tietoa esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan kuntien välisistä eroista vertailuarvon 100 kuvastaessa maan keskitasoa. Seuraavassa kuvassa isompi arvo kuvaa huonompaa tilanne ja pienempi parempaa.

Huono-osaisuus yhteensä

Kuvassa näytetään alueeseen Pohjois-Pohjanmaa tasolla maakunnat kuuluvat kunnat

2. Kokemustietoakin tarvitaan

Pelkät tilastotiedot eivät kuitenkaan kerro kaikkea, vaan määrällistä tietoa on täydennettävä laadullisella tiedolla. Useat eri lait velvoittavat kuntia keräämään asukkailtaan palautetta ja näkemyksiä eri kanavia pitkin. Osallisuuden edistämistä varten kannattaa tutustua oman kunnan saamiin palautteisiin, erilaisten asiakas- ja asukasraatien sekä -neuvostojen kehittämissuhteisiin, kuntalaisaloitteisiin ja niin edelleen. Sosiaali- ja terveystaloudessa sekä muissakin palveluissa voidaan hyödyntää myös koulutettuja kokemusasiantuntijoita.

Määrällistä ja laadullista tietoa voi suunnittelu- ja kehittämistyössä jäsentää monella tavalla. Yksi keino on hyödyntää ”[Niukkuuden noidankehää](#)”, joka nostaa esiin palveluiden kehittämistarpeita. Siinä niukkuutta ja huono-osaisuutta on jäsennetty sosiaalisen, inhimillisen ja taloudellisen ulottuvuuden kautta.

3. Ymmärrys kustannusvaikutuksista hyödyllistä

Huono-osaisuuden vähentäminen ja osallisuuden edistäminen on pitkällä aikavälillä sekä inhimillisesti, mutta myös taloudellisesti kannattavaa. Koko maan tasolla huono-osaisuus tuottaa kunnille noin 2,3 miljardin euron kustannukset, mikä tarkoittaa hieman yli 420 euroa kansalaista kohden.

Pohjois-Pohjanmaalla kustannukset ovat 152,7 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa 371 euroa asukasta kohden. Tämä tarkoittaa 11,4 prosenttia sosiaali- ja terveydenhuollon nettokäyttökustannuksista. Pohjois-Pohjanmaalla huono-osaisuuden kustannuksista neljäsosa koostuu lastensuojelun laitos- ja perhehoidon kustannuksista, ja toinen neljäsosa psykiatrian laitoshoidon kustannuksista. Viidesosa koostuu kunnan osarahoittamasta työmarkkinatuesta. Tämä antaa viitteitä siitä, millaisiin ennaltaehkäiseviin toimiin kannattaa kiinnittävää huomiota. Huono-osaisuuden kustannuksista ja niiden laskutavasta voi lukea tarkemmin Yhteiskuntapolitiikka-lehden numerossa 3/2020 julkaistusta avauksesta

”[Huono-osaisuus rasittaa kuntien taloutta](#)”.

Huono-osaisuuden hinta kunnille

Sokran tutkijat ovat arvioineet huono-osaisuuden kustannuksia. [Analyysi: Korona kurittaa kuntien kustannuksia](#) (Zitting, Kainulainen & Wiens 2020.)

Toimi osallisuutta edistäen

Osallisuustyön tueksi on olemassa valmiita malleja, joita kannattaa hyödyntää.

1. Suunnitellaan toiminta kaikkia osallistavasti:

- Osallisuutta edistävä [hallintomalli](#), joka on kehitetty Sokra-koordinaation päätoteuttaja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa (THL)
- Työkalupakki vaikuttavaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen -[kypsyysmalli](#) avuksi
- Katso vinkkejä Uutta kunnista -[julkaisusta](#)
- Tästä [järjestöyhteistyön oppaasta](#) Pohjois-Pohjanmaan kunnille löytyy käytännön vinkkejä.

2. Kysy oikeita kysymyksiä

- [Kuusi vinkkiä](#) osallisuuden vahvistamiseksi kunnissa
- [Saa kuulua! -inspiraatiopaketti](#) osallisuuden edistämiseen
- Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin hyvinvointiyhteistyö kunnissa ja [analyysi kuntien hyvinvointisuunnitelmista](#)

3. Toteuta osallistavasti

Innokylään on kerätty [osallisuuden toimintamalleja](#) Sokra-koordinaation päätoteuttaja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toimesta. Mallit on kehitetty lisäämään erityisesti kaikista heikoimmassa asemassa olevien osallisuutta, ja ne täydentävät ja uudistavat hyvinvointijärjestelmää.

- Työkaluja kunnissa ja alueilla tehtävän [Osallisuusohjelman](#) tekoon löytyy Sokra-koordinaation päätoteuttaja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) verkkosivuilta.
- [Osallisuuden edistämisen malleista](#) löydät tietoa Sokra-koordinaation päätoteuttaja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) verkkosivuilta.
- Muista paikallisen osallisuusverkoston hyödyntäminen

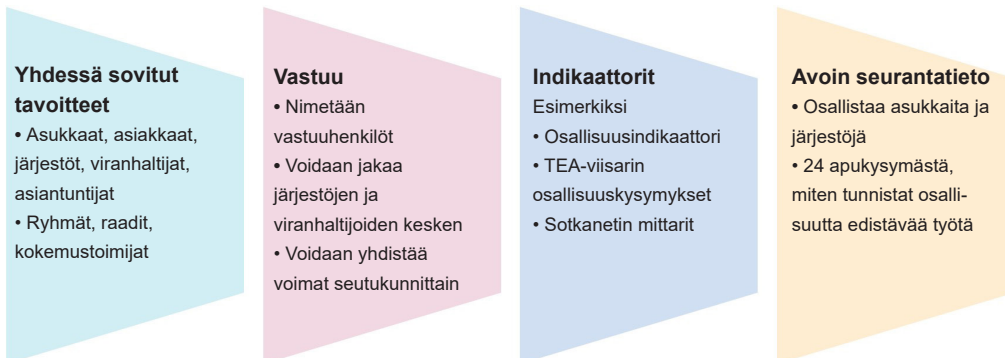
Osallisuutta edistetään monialaisessa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Alueella toimivilla järjestöillä on merkittävä rooli osallisuustyössä. [Ihimiset.fi sivusto](#) kokoaa yhteen Pohjois-Pohjanmaan kansalaistoiminnan parissa toimivien järjestöjen, yhdistysten, yhteisöjen, seurakuntien, kuntien ja kaupunkien sekä ei-kaupallisten yritysten tukea ja tekemistä, vapaaehtoistoimintaa sekä kehittämistyötä.

Osallisuuden edistämisen menetelmiä on useita, ja niistä voi valita omalle kunnalle ja toiminnalle tarkoituksenmukaisimman.

Tarkista, onko toiminta osallistavaa

Arviointi ja seuranta

- Tuo esille osallisuustyön hyödyt ja kustannukset sekä parantaa osallisuustoiminnan laatua.
- Tarkastelee mm. ovatko tavoitteet oikein valittu (vastaavat tarpeisiin), onko tavoitteisiin pääsy, mitkä ovat toiminnan tulokset ja vaikutukset sekä resurssit ja prosessit, joiden kautta tavoitteisiin pyritään.
- Arviointi toisaalta ohjaa omaa toimintaa ja toisaalta kuvaa toimintaa sekä osoittaa saavutetut tulokset ja vaikutukset muille.
- Vaikuttavuus sekä kunnan toiminnassa että kuntalaisen elämässä [opas osallistumisen arviointiin](#).
- Auttaa varaamaan riittävät resurssit osallisuusyöhön.

Osallisuustoiminnan arvioinnin avuksi. [Lue lisää heikoimmassa asemassa olevien osallisuudesta](#).

Mittareita

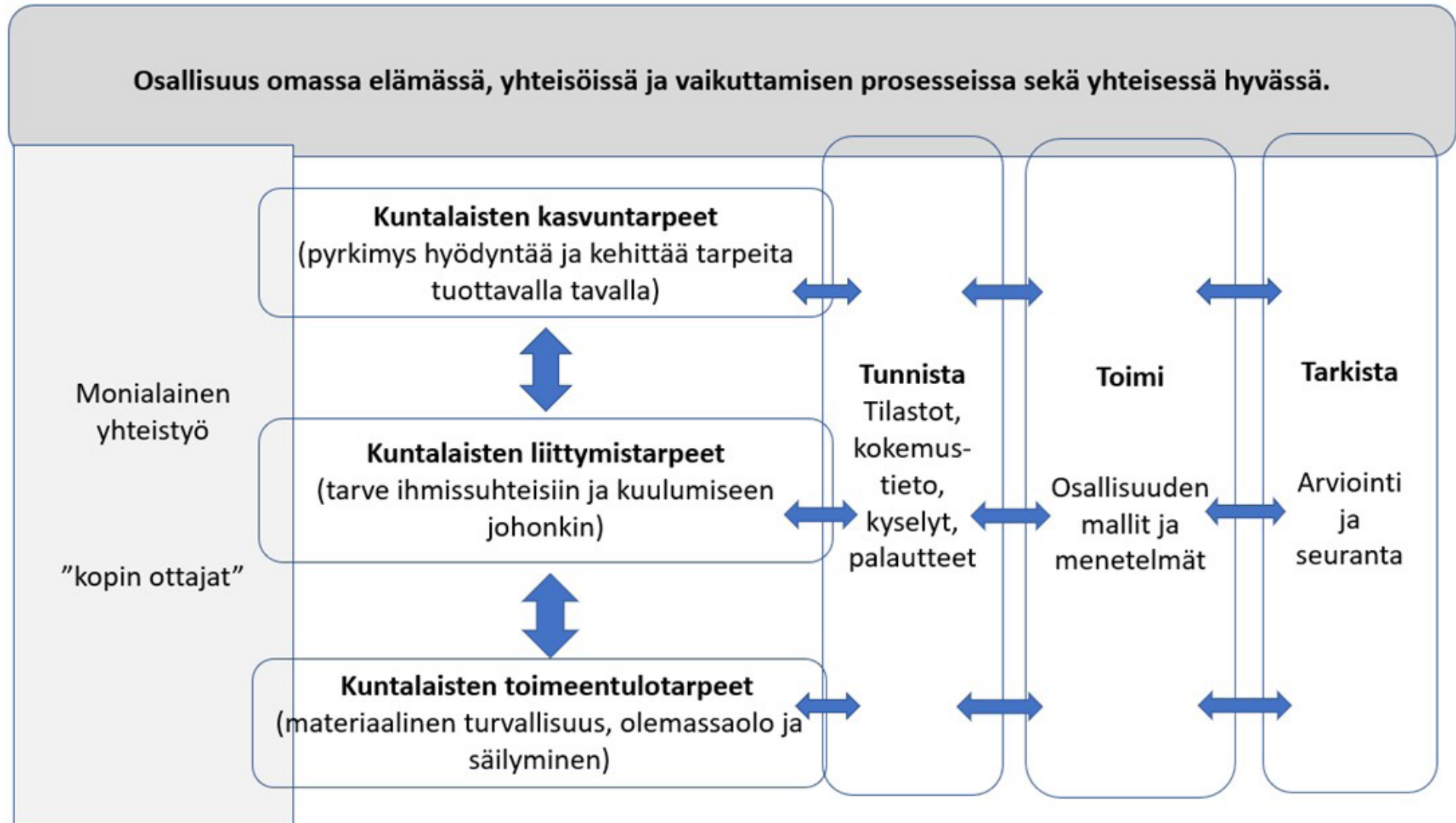
- [Osallisuusindikaattorit](#)
- [TEA-viisari](#)
- [Osallisuuden apukysymykset](#)
- [Kouluterveyskysely](#)
- [Kykyviisari](#)
- [Zekki](#)
- Tilastotiedot ja indikaattorit (etenkin pitkän aikavälin seuranta)
- Omat kyselyt ja palautteet ym.

Osallisuuden seuraamiseksi [Sotkanet.fi](#) kannasta voi tarkastella kuntatasolla osallisuuteen liittyviä mittareita koskien äänestysaktiivisuutta, luottamusta kunnan päätöksentekoon, järjestötoimintaan osallistumista ja yksinäiseksi itsensä kokevien osuutta. Kunnissa voidaan myös tarkastella miten ja kuinka paljon kuntalaiset ja sidosryhmät ovat mukana palvelujen ja toimintojen suunnittelussa.

Kuntalaiset on kutsuttava mukaan kehittämistyöhön, asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon. Tämä kaikki vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ja luo positiivista tunnelmaa kuntaan.

Heikoimmassa asemassa olevien osallisuuden edistäminen

Seuraavassa yhteenvetokuviossa on sovellettu [Alderferin ERG-teoriaa](#), jota voidaan käyttää apuna tarkasteltaessa kokonaisuutena kuntien hyte-työtä ja osallisuutta. Kuvioista voi tarkastella eri tasojen ja suuntien kautta, miten osallisuutta voidaan kuntalaisten arjessa edistää ja mitä asioita hyvinvointisuunnitelmiin voisi sisällyttää.

Kunnan hyvinvointityössä myös yksittäiset osallisuutta edistävät toimenpiteet olisi hyvä nähdä osana kokonaisuutta. Kuntalaisten tarpeet voivat liittyä toimeentuloon, liittymiseen ja kasvamiseen omassa elämässä, yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä yhteisessä hyvässä. Useampikin tarvetaso voi aktivoitua samanaikaisesti. Jotta kuntalaisten osallisuutta voidaan tukea, on havaittava, että tarpeet eivät ohjaa kuntalaisia ainoastaan tarpeiden täyttymisen mukaan vaan myös turhautumisen kautta. Myös kunnassa toimivien ammattilaisten, järjestötoimijoiden ja vapaaehtoisten osallisuutta voidaan vahvistaa. Kunnan hyvinvointisuunnitelmaa ja strategiaa tulee arvioida heikoimmassa asemassa olevien näkökulmasta kokonaisuutena ja pitkäaikaisesti, yksittäisten toimien tai lyhyen aikavälin vaikutusten lisäksi.

Kuviota voidaan käyttää myös tulevaisuuden ja ennakkovaikutusten arvioinnin apuna. Muiden teemaverkostojen tukipaketit osaltaan täydentävät osallisuutta kuntien hyvinvointityössä.

Hyvässä osallisuusohjelmassa osallisuutta edistetään monipuolisesti

- **Osallisuutta omassa elämässä:** mm. heikoimmassa asemassa olevien osallisuuden edistäminen, matalan kynnyksen tilojen kehittäminen, monialainen yhteistyö
- **Osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa:** mm. ihmisten kokemusten hyödyntäminen ja yhteiskehittäminen, omaehtoisen osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistaminen, vaikutusten ennakoarviointiin osallistuminen, digitaalinen osallisuus
- **Osallisuutta yhteisestä hyvästä:** mm. tilojen hyödyntäminen, osallistava budjetointi, vapaaehtoistoiminnan ja järjestöjen tukeminen (THL:n kartoitus: [Osallisuuden edistäminen kuntien osallisuusohjelmissa](#))

Hyvinvointikertomustyötä tehdessä monialainen ryhmä voi pohtia ja kirjata, mitkä asiat omassa kunnassa huolestuttavat ja mitkä asiat ovat kunnossa osallisuuden näkökulmasta, erityisesti heikoimmassa asemassa olevien osalta. Tätä tukipaketin sisältöä tarpeenmukaisesti apuna käyttäen tunnustakaa, toimikaa ja tarkistaa indikaattorit. Pohtikaa ja kirjatkaa myös, missä ja millä toimilla näitä huolia voidaan poistaa ja onnistumisia vahvistaa ja mitä kukin tekee.

Kuntaliiton oppaassa [Opas kuntalaisten osallistumisen arviointiin](#) on osallisuustyön tueksi yksityiskohtaisia taulukoita. Tässä esimerkkinä taulukko, josta voi tarkastaa osallisuustyötä kunnan toiminnassa.

Kunnan yleiset tavoitteet kuntalaisten osallistumiselle ja vaikuttamiselle

	Kyllä	Ei
1 Osallisuusohjelma/-suunnitelma		
Onko kunnalla/kunnan eri toimialoilla valtuuston hyväksymä osallisuusohjelma/-suunnitelma?		
Jos ei ole, niin sisältyykö osallisuus yhtenä osana hyvinvointisuunnitelmaan?		
Tai onko yhdessä sovittu seuraavan vuoden aikana tehtävistä toimenpiteistä?		
2 Osallisuus kunnan strategiassa		
Onko kunnan strategiassa määritelty kuntalaisten osallisuudelle tavoitteita ja arviointimittareita?		
3 Osallisuustyön huomioiminen kunnan budjetissa		
Onko kuntalaisten osallistumisen kehittämiseen varattu erillistä määrärahaa?		
4 Osallisuuden edistäminen laajasti kunnan eri toiminnoissa		
Onko osallisuutta edistetty laajasti kunnan eri toiminnoissa?		
Onko osallisuutta edistetty kaikilla kunnan toimialueilla?		
Osallisuusasiat kuuluvat kunnassa kaikille työntekijöille. Koordinoidaanko kunnan eri toimialoilla tehtävää osallisuustyötä?		
Käsitteleekö kunnan johtoryhmä säännöllisesti osallisuuden edistämistoimia?		
Raportoidaanko säännöllisesti kunnan valtuustolle osallisuuden edistämistoimista?		
Onko mietitty, kuinka tavoitetaan niitä, jotka osallistuvat vähemmän (vammaiset henkilöt, palveluasujat, ikäihmiset, päihde- ja mielenterveyskuntoutujat, maahanmuuttajat,		

[Eriarvoisuutta kaventamassa: tunnista kehittämistarve alueellasi ja hyödynnä valmiit välineet \(2020\)](#)

Kunnan hyvinvointisuunnitelmia laatiessa tulee huomioida myös niiden kuntalaisten tarpeet, joilla osallisuuden kokemus on heikentynyt esimerkiksi niukkuudessa elämisestä johtuen. Niukkuudessa eläminen vaikeuttaa monin tavoin ihmisten mahdollisuuksia hyödyntää olemassa olevia palveluita. Se heikentää muun muassa elämän ennakoitavuutta, odotuksia ja ajankäyttöä. Ihmisen tunne oman elämän hallinnan puutteellisudesta ja pyrkimykset ottaa sitä takaisin haltuun auttavat tuen suuntaamisessa. Vaikka niukkuudessa eläminen vaikeuttaa monia asioista, on ihmisillä myös keinoja selvittää (katso edellinen kuvio). Osallisuutta, hyvää elämää ja toimijuutta edistävät toimet merkitsevät näiden kuviossa esitetyn kolmen asia tukemista kaikkien kuntalaisten kohdalla.

Jotta kaikkien ääni tulisi kuuluville, voidaan kunnissa ottaa käyttöön erilaisia vaikuttamiseen kehitettyjä toimintamalleja: kiertävä kokous, palvelusafari tai osallistuva budjetointi, kokemustoimijat vaikuttajina -ryhmä tai valtaajat. Näistä löytyy tietoa Sokra-koordinaation päätoteuttaja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) verkkosivuilta [Osallisuuden palaset lisäävät heikoimmassa asemassa olevien osallisuutta](#).

Loppusanat

Tulevaisuudessa tullaan tarvitsemaan sopeutumista ja palautumis- ja selviytymiskykyä. Osallisuuden vahvistamisella on tässä keskeinen rooli. Esimerkiksi resurssien epätasainen jakautuminen, teknologian monipuolistuminen sekä verkostomainen valta ja päätöksenteko haastavat osallistamaan kaikki ihmiset mukaan vuoropuheluun ja yhteiseen suunnitteluun.

Diak

**Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020**

